

Přístup ke zdanění a konkurenceschopnost zemí Visegrádské skupiny

Lenka Farkačová

Abstrakt

Cílem příspěvku je zjistit, která ze zemí Visegrádské skupiny má nejpřívětivější daňové prostředí pro podnikatelské subjekty. Předpokladem je, že výchozím bodem pro zajištění podnikatelské aktivity a dosažení mezinárodní konkurenceschopnosti je přívětivé podnikatelské prostředí. K dosažení stanoveného cíle byla využita metoda MCDA. Analyzovaná kritéria jsou: daňové zatížení a pohodlí vypořádání; kvalita správy daňového systému; HDP; odměna za práci; míra korupce. Jako nejpřívětivější daňové prostředí pro podnikatelské subjekty se jeví Maďarsko. Zároveň je nutné uvést, že v širším kontextu a v porovnání jednotlivých faktorů s ostatními zeměmi EU jsou si země Visegrádské skupiny v mnohém poměrně blízké. Kupříkladu v hlediscích, jako je míra korupce, ale i výše odměny za práci. Je nutné upozornit i na odvrácenou stranu přívětivosti podnikatelského prostředí. Kupříkladu velice nízká cena lidské práce může vést k upřednostňování lidské práce nad vývojem a aplikací technologických inovativních řešení.

Klíčová slova: konkurenceschopnost, Visegrádská skupina, daně, digitální agenda.

Abstract

The paper aims to determine which of the Visegrad Group countries has the most favourable tax environment for businesses. The assumption is that a friendly business environment is the starting point for the support of business activities and leads to the achievement of international competitiveness. The MCDA method is used to achieve this aim. The four analysed countries are compared applying a set of quantitative evaluation criteria, i.e. the tax burden and settlement convenience; the quality of the administration of the tax system; GDP; remuneration for work and the level of corruption. According to the methodology, Hungary appears to be the most favourable tax environment for businesses. At the same time, it can be stated that, in the broader context of the comparison of the selected factors across all EU countries, the Visegrad Group countries are, in many respects, similar, particularly with respect to the level of corruption and the remuneration for work. It is also necessary to draw attention to the disadvantages of the openness of such business environments. For instance, the low level of the cost of human labour may lead to the prioritisation of human labour over the development and application of technologically-innovative business approaches.

Keywords: competitiveness, Visegrad Group, taxes, digital agenda.

Úvod

Konkurenceschopnost na mikro- i makroúrovni je jedno z klíčových témat každé vyspělé ekonomiky. Zásadní úlohu při zvyšování konkurenceschopnosti a hospodářského růstu má i fiskální politika dané země. Daňový systém je jedním z nejdůležitějších opatření stimulujících ekonomiku a zvyšujících konkurenceschopnost na jednotlivých trzích i v mezinárodním kontextu. Současně je zásadní, aby daňový systém byl spravedlivý vůči ekonomickým hráčům a aby nenarušoval efektivní využívání výrobních faktorů. Na těchto stěžejních pilířích dochází ke shodě jak v případě zahraničních autorů (Lentner, 2017), tak v případě autorů tuzemských (Maaytová, Ochrana a Pavel, 2015). S ohledem na skutečnost, že předkládaný článek je zaměřen na země Visegrádské skupiny (dále též V4), tedy na **Česko republiku, Maďarsko, Polsko a Slovensko**, je vhodné uvést také daňové priority Evropské unie, jejíž součástí tyto země jsou.

Daňová politika na úrovni Evropské unie definuje pět daňových priorit, kterými jsou:

- stimulace investic a řešení pozitivních a negativních externalit,

- zlepšení správy daní a daňové jistoty,
- podpora zaměstnanosti,
- snižování nerovností,
- zajištění dodržování daňových předpisů (European Commission, 2020).

Předkládaný příspěvek je zaměřen na zhodnocení vlivu daňových systémů na konkurenceschopnost jednotlivých ekonomik. Samotné daňové systémy v jednotlivých zemích budou komparovány nejen na základě explicitní výše daňových sazeb, ale také na základě dalších implicitních proměnných, jako je kvalita správy daňového systému, míra korupce a další. Jedná se tak o multikriteriální zhodnocení stavu.

Cílem příspěvku je tak zjištění, která ze zemí V4 má nejpřívětivější daňové prostředí pro podnikatelské subjekty. Předpokladem je, že právě přívětivé podnikatelské prostředí je výchozím bodem pro zajištění podnikatelské aktivity a dosažení mezinárodní konkurenceschopnosti.

Struktura příspěvku

Příspěvek je rozdělen do několika částí, které na sebe chronologicky navazují. Nejdříve článek obsahuje literární rešerši a vymezení klíčových pojmů. Dále je před-

staven metodologický rámec, zvolená metoda a její specifika. Následně článek přechází do fáze aplikační, kde je představena samotná analýza a její výstupy. Klíčové poznatky a zjištění jsou uvedeny v závěru tohoto článku, kde nechybí ani doporučení, jak daňovou konkurenceschopnost v analyzovaných zemích pozitivně stimuloval.

Přístup k daňové konkurenceschopnosti a jeho vývoj v evropském prostředí od 2. pol. 20. století

Problematika daňové konkurenceschopnosti zemí Evropy je v novodobých dějinách frekventovaně diskutována. Přestože nejdříve byla znatelná snaha o jistou harmonizaci daňových systémů jednotlivých zemí, již v roce 1997 Evropský hospodářský a sociální výbor (EESC) vyjádřil znepokojení nad skutečností, že zavedení společné daňové politiky v EU zůstávalo (Economic and Social Committee, 1997).

Současně je důležité upozornit i na situaci v roce 1980, kdy se Evropská komise rozhodla rozlišovat daňovou suverenitu jako hlavní pilíř suverenity zemí, a to ze dvou úzce souvisejících důvodů: 1) rozdíly

v ekonomickém rozvoji mezi zúčastněnými zeměmi a 2) vlivu daňových sazeb a daňové politiky na růst ekonomiky zemí (European Commission, 1980).

Není proto překvapující, že důsledkem výše uvedeného byl růst daňové soutěže. Lze konstatovat, že samotná daňová soutěž pomyslně dosáhla svého vrcholu mezi roky 2004 a 2007, kdy do Evropské unie vstoupilo ve dvou fázích 13 nových zemí. K datu 1. května 2004 do EU vstoupily také analyzované země V4, tedy Česká republika, Slovensko, Polsko a Maďarsko (Europa.eu, 2021). Právě tyto nové členské země byly charakteristické pro relativně nízké přímé daňové zatížení.

Dalším klíčovým mezníkem pro daňovou soutěž byly události spojené s finanční krizí v roce 2008. S ohledem na skutečnost, že právě daňové systémy mají značný potenciál ovlivňovat ekonomickou sílu zemí (Prammer, 2011), není překvapením, že byla ze strany EU zahájena protikrizová iniciativa, která předpokládala koordinaci daňových politik v rámci EU (European Commission, 2010) a konsolidaci rozpočtů zemí. Logickým důsledkem pak bylo snížení daní v téměř všech zemích EU.

Metodologický přístup – metoda MCDA

V této části článku dojde k metodologickému vymezení přístupu, který povede k dosažení stanoveného cíle. Nejdříve je nutné vymezit jaké faktory ovlivňují daňovou konkurenceschopnost. Rámcově lze tyto faktory rozdělit na dvě skupiny:

1) faktory přímo související s daněmi a daňovým systémem

První skupina faktorů ovlivňuje výši zisků, které si firmy ponechají po úplném zaplacení daní. Tato skupina faktorů je také klíčová při rozhodování o výběru geografického umístění firmy či její části, například produkce, centrály apod. Výše zdanění a celkový přístup fiskální politiky je pro stimulaci podnikatelského prostředí důležitý. Vyjadřuje to známá Lafferova křivka, tedy vztah míry zdanění k daňovému výnosu státu; často je uváděna jako základní argument při daňových debatách (např. Mach, 2019). V neposlední řadě do této skupiny faktorů patří i kvalita správy daní a snadnost jejich placení, které také ovlivňují rozhodnutí podnikatelů, zda, případně ve které zemi podnikatelskou činnost zahájí.

2) faktory ekonomické

Druhá skupina faktorů poukazuje na podmínky spojené s podnikáním v dané zemi. Mezi druhou skupinu tak patří náklady práce, úroveň odměňování nebo také přístup ke korupci. Jak potvrzuje odborná veřejnost, faktory ekonomického prostředí jsou stejně důležité jako faktory související se sazbami daně (Pugachev a kol.,

2017). Obzvláště pak odměna za práci a náklady práce ovlivňují konkurenceschopnost produktů, služeb, a dokonce i jednotlivých států se zájmem o mezinárodní obchod (Beran, 2018).

K dosažení cíle práce je tak nutné stanovit takový výběr kritérií, který zahrne všechny výše uvedené faktory. Kritéria, která budou v rámci tohoto článku analyzována, jsou:

- 1) daňové zatížení a pohodlí vypořádání,
- 2) kvalita správy daňového systému,
- 3) HDP,
- 4) odměna za práci,
- 5) míra korupce.

Výše uvedené faktory budou analyzovány v rámci období roku 2019.

Aby mohlo dojít k samotné analýze, je nutné vybrat metodu, pomocí níž budou výše uvedené faktory analyzovány. Byla zvolena Metody MCDA (multiple criteria decision-aid) neboli multikritériální metoda, ve které dojde k porovnání jednotlivých analyzovaných zemí pomocí souboru kvantitativních hodnotících kritérií, která jsou vymezena výše. Právě tento přístup je vhodný pro měření relativní konkurenceschopnosti ve skupině vybraných zemí. Kromě toho byla volba ve prospěch metody MCDA určena z důvodu struktury dat (Podvievko, 2015). Váhy jednotlivých kritérií jsou pak vymezeny v tabulce 1.

Tabulka 1 Výčet kritérií a jejich váha

Kritérium	Stanovené váhy
Pohodlí vypořádání	0,1
Daňové zatížení	0,3
HDP	0,1
Odměna za práci	0,3
Míra korupce	0,2
Celkem	1,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Pro zajištění kvalitního výstupu, který bude reflektovat situaci roku 2019, je nutné zajistit kvalitní data. Nutné je se zaměřit na dvě charakteristiky, a to reliabilitu a validitu vstupních dat. Reliabilita nebo spolehlivost je charakterizována jako stabilita náleží, zatímco validita je charakterizována jako pravdivost náleží. Jedná se o pojmy, které jsou nedílnou součástí procesu výzkumu (Altheide a Johnson, 1994). Reliabilita a validita zvyšují transparentnost a snižují možnosti zkreslení výstupů (Singh, 2014), přičemž při využívání sekundární analýzy dat je zásadní zaměřit se blíže na proces sběru dat.

Z důvodu zajištění kvalitních vstupních dat a možnosti opakovaného posouzení

zvolených kritérií v jednotlivých letech jsou vstupními daty údaje publikované od významných institucí, jako jsou Světová banka či Eurostat. Právě údaje od těchto institucí jsou často základem i pro tvorbu vládních doporučení, proto lze předpokládat, že kvalita těchto dat je na odpovídající úrovni. Níže uvedená analýza jednotlivých kritérií proto nejdříve představuje kritérium samotné a až následně je představena analýza. Na základě tohoto přístupu je možné vytvořeným přístupem analyzovat země V4 i v dalších letech.

Analýza daňové konkurenceschopnosti zemí V4

V úvodu této části příspěvku je vhodné zmínit Global Competitiveness Index (GCI) neboli globální index konkurenceschopnosti. Tento index je vytvořen na základě více než 300 faktorů, které jsou rozděleny do hlavních pilířů: 1) ekonomická výkonnost, 2) efektivnost vlády, 3) efektivnost podniků, 4) infrastruktura. Přestože je tento index globální konkurenceschopnosti založen na rozsáhlých analýzách, nemá plnou vypovídací hodnotu pro všechny řešené situace. Nejedná se tedy o ukazatel, pomocí něhož by například firmy mohly přesně zjistit přívětivost podnikatelského prostředí v dané zemi.

Limitace tohoto indexu byla řešena i některými autory, například Vaiva Petryle (2017) v návaznosti na vymezení indexu zkoumala správnost předpokladu, že pokud je země hodnocena jako více konkurenceschopná (tj. její index globální konkurenceschopnosti je vyšší), měla by mít větší odolnost vůči hospodářské krizi než méně konkurenceschopné země. Výsledky tohoto výzkumu ukazují, že mezi indexem globální konkurenceschopnosti a růstem HDP zemí existuje slabý nebo žádný vztah; jedná se však o negativní vztah mezi indexem globální konkurenceschopnosti a směrodatnou odchylkou růstu HDP země. Výsledky tvrdí, že index globální konkurenceschopnosti není schopen předpovídat budoucí tempa růstu HDP země. Index globální konkurenceschopnosti však naznačuje, zda se země vyhne prudkým výkyvům v tempoch růstu HDP a udrží udržitelný ekonomický růst po celé období. V návaznosti na výše uvedené je proto vhodné vytvořit vlastní MCDA analýzu.

Následující část příspěvku, vlastní analýza, obsahuje rozbor jednotlivých kritérií k posouzení daňové konkurenceschopnosti vybraných zemí. Nejdříve je uvedena analýza jednotlivých kritérií a následně navazuje celkové zhodnocení daňové konkurenceschopnosti.

Pohodlí vypořádání daní

Prvním analyzovaným kritériem je oblast pohodlí vypořádání daní. Pohodlí vypořádání je stanoveno na základě dat Světové banky, konkrétně se jedná o hledisko

počtu hodin na přípravu a zaplacení daní. Čas na přípravu a placení daní je čas v hodinách za rok, který je zapotřebí k přípravě, registraci a placení (nebo zadržení) tří hlavních typů daní: daň z příjmu právnických osob, daň z přidané hodnoty nebo daň z prodeje a daně z práce, včetně daní ze mzdy a příspěvků na sociální zabezpečení (Worldbank, 2021a).

Jak je zřejmé z tabulky 3, časová náročnost na přípravu a zaplacení daní se v jednotlivých zemích liší desítkami hodin. Z pohledu časové náročnosti je situací nejpříjemnější na Slovensku (192 hodin), následuje Česká republika (230 hodin). Je zde ovšem vhodné upozornit na skutečnost, že vlády se snaží čas na přípravu a proces zaplacení daní co nejvíce zkrátit.

Částečně by v tomto ohledu mohla pomoci větší míra digitalizace, respektive využití maximálního potenciálu online komunikace s úřady. Mimo digitalizaci lze zmínit i další kroky, které mohou zkrátit čas na přípravu a platbu daní. V případě České republiky byla tato snaha realizována například skrze úpravy přístupu k platbě daně z příjmů u osob samostatně výdělečně činných, a to tzv. institutem paušální daně s účinností od 1. ledna 2021. Právě tato paušální platba by měla přispět k významnému snížení administrativní náročnosti pro poplatníky ve vazbě na povinnosti související s daní z příjmů a s tzv. veřejnými pojistnými – pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na veřejné zdravotní pojištění (Finanční správa, 2021).

Daňové zatížení

Dále bylo nutné analyzovat celkové daňové zatížení. Daňové zatížení bylo porovnáno na základě celkové daňové sazby jakožto % ze zisku, kterou uvádí Světová banka.

Tzv. celková daňová sazba měří výši daní a povinných příspěvků placených podniky po započtení povolených odpočtů a osvobození od daně jako podíl na komerčních ziscích. Je zde vhodné upozornit, že daně srážené (například daň z příjmu fyzických osob) nebo daně vybírané a poukazované daňovým úřadům (například daně z přidané hodnoty, daně z obrátu nebo daně ze zboží a služeb) nejsou v této celkové daňové sazbě zahrnuty (Worldbank, 2021b).

Nejnižší daňové zatížení je evidováno v případě Maďarska, naopak nejvyšší daňové zatížení je v případě Slovenska. Rozdíl je zde větší nežli 11,8 p.b. K případu Maďarska je vhodné dodat kontext této relativně malé daňové zátěže. Maďarsko již od roku 2010 mírně snižovalo zdanění práce, stejně tak v průběhu posledních více než 10 let také snižovalo zdanění kapitálu. Důvodem ke snižování daňové zátěže byla situace před rokem 2010, kdy se zdanění práce vyznačovalo vysokými sazbami i progresí. Právě toto vysoké zdanění způsobilo nedostatečné přiznávání příjmů a celkový odklon podnikání do oblasti stínové ekonomiky. Aby tomuto nepříznivému fenoménu, který má dopad nejen na samotné firmy, ale i na trh práce a sociální politiku, Maďarsko zabránilo, přistoupilo ke snížení výše uvedených daní. V roce 2017 dokonce došlo ke snížení daně z právnických osob (Péter a Kaszab, 2019). Není proto překvapením, že právě ohledně daňového zatížení je Maďarsko pomyslným vítězem na žebříčku zemí V4.

Je zároveň vhodné upozornit, že v roce 2020 měl na výši daní a daňové úlevy vliv i boj proti pandemii koronaviru.

Tabulka 2 Pořadí a scóre GCI zemí V4

Analyzované země	Pořadí v rámci GCI žebříčku 2019	Scóre GCI
Česká republika	32.	70.9
Slovensko	42.	66.8
Polsko	37.	68.9
Maďarsko	47.	65.1

Zdroj: Global Competitiveness Index (GCI), 2019, vlastní zpracování

Tabulka 3 Pohodlí vypořádání daní

Analyzované země	Počet hodin, které jsou zapotřebí na přípravu a zaplacení daní v roce 2019	Pořadí
Česká republika	230	2.
Slovensko	192	1.
Polsko	334	4.
Maďarsko	277	3.

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat Světové banky

Tabulka 4 Daňové zatížení

Analyzované země	Celková daňová zátěž (% ze zisku) v roce 2019	Pořadí
Česká republika	46,1	3.
Slovensko	49,7	4.
Polsko	40,8	2.
Maďarsko	37,9	1.

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat Světové banky

Tabulka 5 HDP na jednoho obyvatele a jeho vývoj v letech 2015–2019 (USD)

Analyzované země	HDP PPP 2015	HDP PPP 2019	Rozdíl mezi roky 2015–2019	Pořadí
Česká republika	17829,7	23494,6	+ 5664,9	1.
Slovensko	16310,9	19266,3	+ 2955,4	2.
Polsko	12578,5	15692,5	+ 3114,0	4.
Maďarsko	12706,9	16731,8	+ 4024,9	3.

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Světové banky

HDP

Daňové systémy, respektive jejich změny mohou ovlivnit základní makroekonomickou veličinu HDP. Jak bylo zjištěno například ze studie Knut (2017), výrazné negativní daňové šoky (pokles daňové sazby) v letech 1964, 1980 a 2002 v USA zvýšilo HDP v prvních třech letech po dané změně. Zároveň samotná informace o tempu růstu HDP může být pro podnikatele signifikantní při rozhodování o geografickém umístění svého podnikání.

S ohledem na různě velkou populaci jednotlivých zemí V4 je v rámci toho kritéria tempa růstu HDP porovnáváno HDP na jednoho obyvatele (GDP per capita; GDP PPP). Zdrojem dat jsou data Světové banky (Worldbank, 2021c). Pořadí je stanoveno na základě výše HDP na jednoho obyvatele v roce 2019.

Jak je patrné z tabulky 5, všechny země vykazují v analyzovaném období kladné tempo růstu HDP na jednoho obyvatele. Absolutně nejvyšší HDP na jednoho obyvatele je v případě České republiky, naopak nejnižší je v Polsku.

V případě komparace HDP v jednotlivých zemích je nutné upozornit, že samotná výše HDP bez širšího kontextu může být matoucí. Například tradiční vývozcí ropy mají relativně vysokou úroveň HDP, ale ostatní aspekty života v těchto zemích většinou nejsou nijak idylické.

Při pohledu na trend vývoje HDP zemí V4 jsou patrné jisté faktory, které ovlivnily výši HDP ve všech analyzovaných zemích. Významným milníkem je rok 2009, kdy ve všech analyzovaných zemích došlo k výraznému poklesu HDP (v absolutní hodnotě i na obyvatele), a to v důsledku globální hospodářské krize. Vývoj po krizi byl však nebyl ve všech zemích obdobný. Přestože se může zdát, že Česká republika má ohledně HDP silnou pozici, je nutné upozornit, že tempo jejího růstu HDP obzvláště po hospodářské krizi není v komparaci s ostatními zeměmi V4 tak rychlé.

Důležitým aspektem pro růst HDP je technologický pokrok a inovace. Ostatně, jak uvádí i kolektiv autorů Kowalska, Kowarnik, Hamplova a Prazak (2018), Česká republika se v roce 2016 začínala vzdalovat, pokud jde o inovace v porovnání s ostatními zeměmi V4 i v případě porovnání v s EU 28. Česká republika dobíhá země od takzvaných příznivců inovační skupiny, konkrétně například inovační aktivity v České republice dosahovaly hodnoty 0,34 v roce 2016 (průměr EU-28 byl v tomto roce 0,46). Na druhou stranu Polsko zaujímá jedno z posledních míst v žebříčku inovací mezi zeměmi V4 obecně i v jednotlivých tematických skupinách (například v případě výše zmíněné Inovační aktivity dosahovalo v roce 2016 hodnoty pouhých 0,18). Poznatky těchto autorů potvrzoval i Global innovation index (GII).

Tabulka 6 Průměrná hodinová cena práce v celé ekonomice (kromě zemědělství a veřejné správy) v roce 2019 v eurech

Analyzované země	Průměrná hodinová cena práce v celé ekonomice (kromě zemědělství a veřejné správy) v roce 2019 v eur	Pořadí
Česká republika	13,5	4.
Slovensko	12,5	3.
Polsko	10,7	2.
Maďarsko	9,9	1.

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Eurostat, 2020

Tabulka 7 Index korupce (CPI) ve vybraných zemích v roce 2019

Analyzované země	Index korupce v roce (CPI) 2019	Pořadí
Česká republika	56	2.
Slovensko	50	3.
Polsko	58	1.
Maďarsko	44	4.

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Eurostat, 2021

Dle nejaktuálnějších dat GII reportu 2020 je nejnižší hodnota inovačního výkonu v případě Slovenska. Ovšem ani v České republice, Maďarsku a Polsku není inovační výkon plně akcelerován. Maximalizace inovačního potenciálu je pro ekonomiky žádoucí. Základním činitelem, který přináší inovativní řešení, je člověk. Lze tak uvést, že inovační výkon je ovlivněn i trhem práce a vhodně nastavenou sociální politikou, která by trh práce pozitivně stimulovala.

I zde je nutné poznamenat, že vývoj HDP v letech následujících, která nejsou předmětem této analýzy, bude silně ovlivněn koronavirovou pandemií, respektive restrikcemi, jež byly v letech 2020 a 2021 aplikovány v jednotlivých státech. Na druhou stranu lze předpokládat, že dlouhodobý trend bude zachován.

Odměna za práci

Výše odměny za práci je další z řady faktorů, které ovlivňují konkurenceschopnost jednotlivých ekonomik. Právě přístup ke zdanění práce pak formuluje nákladovost produkce firmy. Pro firmy je z účetního hlediska vhodnější směřovat produkci tam, kde jsou odměny za práci nejnižší. Mzda neboli odměna za práci je pro firmu nákladovou položkou.

Jak je patrné z tabulky 6, nejnižší výdaje za lidskou práci mohou firmy očekávat v Maďarsku. Naopak nejvyšší odměna za práci je evidována v České republice. Ač

jsou mezi analyzovanými zeměmi rozdílné výše odměny za práci, při porovnání s ostatními zeměmi EU jsou právě země V4 pod úrovní průměrné výše odměny za práci ve všech zemích EU, která byla pro rok 2019 na úrovni 27,7 eur/hodina práce.

Je nutné podotknout, že významný vliv na pohyb ceny práce mají vždy měnové kurzy (Beran, 2020). Z analyzovaných zemí V4 Česká republika, Polsko i Maďarsko využívají národní měny, a právě s případnou volatilitou měnových kurzů musí podnikatelé počítat.

Míra korupce

Posledním, ovšem ne méně důležitým kritériem je míra korupce. Stálost podnikatelského prostředí a jistota vymáhání práv je klíčovým základem, bez kterého nelze očekávat zdravou podnikatelskou sféru. K posouzení míry korupce v analyzovaných zemích V4 byl využit CIP neboli Corruption Perceptions Index (Index vnímání korupce), který uveřejňuje Eurostat, 2021. Pokud je skóre 0, představuje velmi vysokou míru korupce. Skóre 100 znamená zemi bez korupce. Konkrétní výše indexu korupce v analyzovaných zemích je uvedena v tabulce 7.

Jak je patrné z výsledků, nejnižší míra korupce je patrná v Polsku, následuje Česká republika a Slovensko. Naopak nejvyšší míra korupce je pozorována v Maďarsku. Při mezinárodním srovnání v kontextu všech zemí EU je míra korupce

v zemích V4, obzvláště v případě České republiky a Polska, velice podobná. Pro úplnost je vhodné dodat, že například Německo disponuje indexem ve výši 80 bodů.

Při pohledu na vývoj hodnoty indexu CPI ve vybraných zemích je pro účely tohoto článku přínosné zdůraznit, že hodnoty indexů v České republice a na Slovensku v posledních pěti letech těsně oscilují okolo hodnoty roku 2019. Na druhou stranu v Polsku a v Maďarsku hodnota CPI v posledních pěti letech klesá. Například v Maďarsku byl index ještě v roce 2014 na úrovni 54 bodů, došlo tedy k poklesu o 10 bodů.

Porovnání daňové konkurenceschopnosti zemí V4 v roce 2019

Po analýze jednotlivých hledisek je nutné přistoupit k celkovému zhodnocení a porovnání analyzovaných zemí pomocí stanovené metody. Celkové zhodnocení daňové konkurenceschopnosti analyzovaných zemí v roce 2019 je uvedeno v tabulce 8.

Jak je patrné z výsledků provedené analýzy, nejpřívětivější daňové prostředí pro podnikatelské subjekty má Maďarsko, na pomyslném druhém místě se nachází Polsko, následuje Česká republika a celý žebříček uzavírá Slovensko. Zároveň je nutné uvést, že v širším kontextu a v porovnání jednotlivých faktorů s ostatními zeměmi EU jsou si země V4 v mnohém poměrně blízké. Kupříkladu v hlediscích jako je míra korupce, ale i výše odměny za práci.

Vybrané možnosti a úskalí podpory přívětivého daňového prostředí pro podnikatelské subjekty

Na základě komparace jednotlivých hledisek a porovnání zemí V4 s ostatními ekonomikami jsou patrné oblasti, jejichž stav by bylo vhodné zlepšit. Tato závěrečná část článku je proto zaměřena na představení možností, jak změnit daňové prostředí tak, aby bylo pro podnikatelské subjekty co nejpříznivější a zároveň pozitivně působilo na prosperitu státu jako celku.

Pohodlí vypořádání daní a míra korupce

Časová náročnost na vypořádání daní spolu s transparentností, respektive jednoduchostí správy daní může poměrně úzce souviset a ovlivňovat i míru korupce. V případě jednotných daňových pravidel nejen v oblasti daňové, ale i v oblasti hospodářských soutěží apod. by byl zmenšen prostor pro korupční praktiky.

Jak bylo již uvedeno výše, částečně by v tomto ohledu mohla pomoci větší míra digitalizace, respektive využití maximálního potenciálu online komunikace s úřady. Mimo digitalizaci lze zmínit i další kroky, které mohou zkrátit čas na přípravu a platbu daní. V případě České republiky byla tato snaha realizována například skrze úpravy přístupu k platbě daně z příjmů u osob samostatně výdělečně činných, a to tzv. institutem paušální daně s účinností od 1. ledna 2021. Právě tato paušální platba by měla přispět k významnému snížení administrativní náročnosti pro poplatníky ve vazbě na povinnosti související s daní z příjmů a s tzv. veřejnými pojistnými (pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na veřejné zdravotní pojištění) (Finanční správa, 2021).

Přestože takové kroky mohou částečně naznačovat jisté zjednodušení, je stále potřebné zdůraznit, že konkrétně Česká republika čelí i problému se švarcsystémem, tedy zdanlivým sebezaměstnáním. Podíl osob samostatně výdělečně činných (dále označovaných jako OSVČ) na ekonomicky aktivním obyvatelstvu je v porovnání s ostatními členskými zeměmi Evropské unie nadprůměrný. Zatímco podíl OSVČ na ekonomicky aktivním obyvatelstvu EU-15 se v posledních osmi letech pohybuje okolo hodnoty 12 %, v České republice se tento podíl pohybuje mezi 18 % až 19 % (Říhová a Blahout, 2019). Jakékoliv tendence o zjednodušení správy daní by tak měly brát ohled i na případné negativní vedlejší dopady například v podobě podpory švarcsystému.

O podporu digitalizace usiluje ostatně i celá EU. V návaznosti na Lisabonskou strategii byla Digitální agenda pro Evropu jednou ze sedmi stěžejních iniciativ strategie Evropa 2020, které přijala Evropská komise (McGourty, Maciejewski a Ratcliff, 2020).

Výše odměny za práci

Zásadní oblastí, která si zaslouží bližší pozornost, je oblast výše odměny za práci. Jak bylo zjištěno, obzvláště v mezinárodním kontextu zemí EU-27 je výše odměny za práci v zemích V4 velice nízká pod úrovní průměru EU-27. Tato informace sama o sobě se může zdát na první pohled atraktivní pro firmy zaměřující se především na výrobu. Přesunutí poboček do zemí, kde je nižší odměna za práci, je pro samotné firmy nákladově logické. Na druhou stranu je nutné upozornit na stinnou stránku nižších odměn za práci. Nízká odměna za práci, respektive cena práce, která je nižší nežli cena technologií, může vést s cílené substituci práce za technologicky vyspělá řešení. Jinými slovy, nízká cena práce může vést k upřednostňování práce lidí a nerealizace inovativních řešení či využívání umělé inteligence. Tato blokáce tvorby a aplikace inovativních řešení by vedla k limitaci ekonomického růstu a v neposlední řadě k nižším příjmům státního rozpočtu.

Závěr

Cílem příspěvku bylo zjištění, která ze zemí V4 má nejpřívětivější daňové prostředí pro podnikatelské subjekty. Předpokladem je, že právě přívětivé podnikatelské prostředí je výchozím bodem pro zajištění podnikatelské aktivity a dosažení mezinárodní konkurenceschopnosti.

Pro posouzení daňového prostředí, respektive daňové konkurenceschopnosti ve vybraných zemích byl vytvořen modelový propočít s využitím metody MCDA (multiple criteria decision-aid) neboli multikriteriální metody. V jejím rámci byly porov-

Tabulka 8 Celkové zhodnocení zemí V4

	Česká republika Pořadí / Skóre v rámci daného kritéria	Slovensko Pořadí / Skóre v rámci daného kritéria	Polsko Pořadí / Skóre v rámci daného kritéria	Maďarsko Pořadí / Skóre v rámci daného kritéria
Pohodlí vypořádání daní (váha 0,1)	2. / 0,2	1. / 0,1	4. / 0,4	3. / 0,3
Daňové zatížení (váha 0,3)	3. / 0,9	4. / 1,2	2. / 0,6	1. / 0,3
HDP (váha 0,1)	1. / 0,1	2. / 0,2	4. / 0,4	3. / 0,3
Výše odměny za práci (váha 0,3)	4. / 1,2	3. / 0,9	2. / 0,6	1. / 0,3
Míra korupce (váha 0,2)	2. / 0,4	3. / 0,6	1. / 0,2	4. / 0,8
Celkové skóre:	2,8	3,0	2,2	2,0

Zdroj: vlastní zpracování a výpočet

návány následující vážené faktory: daňové zatížení a pohodlí vypořádání; kvalita správy daňového systému; HDP; odměna za práci; míra korupce.

Na základě provedené analýzy bylo zjištěno, že nejpřívětivější daňové prostředí pro podnikatelské subjekty skýtá Maďarsko. Na pomyslném druhém místě se nachází Polsko, následuje Česká republika a pořadí zemí V4 uzavírá Slovensko. Zároveň je nutné uvést, že v širším kontextu a v porovnání jednotlivých faktorů s ostatními zeměmi EU jsou si země V4 v mnohém poměrně blízké. Kupříkladu v hlediscích, jako je míra korupce, ale i výše odměny za práci.

Je důležité upozornit i na odvrácenou stranu analyzované přívětivosti podnikatelského prostředí, které ve svém důsledku může mít negativní vliv nejen na růst HDP, ale také může působit negativně na trh práce apod. Kupříkladu velice nízká cena lidské práce může vést k upřednostňování lidské práce nad vývojem a aplikací technologických inovativních řešení. Ve svém konečném důsledku pak taková situace může působit proti základnímu cíli sociální politiky, kterým je zlepšení základních podmínek života obyvatel.

Závěrem je vhodné vyzdvihnout roli a potenciál digitální agendy a digitalizace obecně. Přestože digitalizace přináší řadu úskalí a výzev spojených především s ochranou dat, je digitalizace klíčovým prvkem i při správě daní a umožňuje zvýšit kvalitu zázemí pro podnikatelské subjekty.

Literatura

- Altheide, D.L., & Johnson, J.M. (1994) "Criteria for Assessing Interpretive Validity in Qualitative Research." In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.). *Handbook of Qualitative Research* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 1994), s. 485–499.
- Beran, Vlastimil (2018). Labour costs in the European Union [Náklady práce v Evropské unii]. In: *Proceedings of 15th International Conference Economic Policy in the European Union Member Countries*. – Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2018. – ISBN 978-80-248-4155-7, s. 43–58.
- Beran, Vlastimil (2020). Monitoring nákladů práce v České republice, ve státech Evropské unie

- a v USA v letech 2012–2017: Bulletin No. 13. Praha: VÚPSV, v. v. i., 2020. ISBN 978-80-7416-385-2.
- Eurostat (2021). *Corruption Perceptions Index* [online]. 2021 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sd_g_16_50/default/table?lang=en
- Eurostat (2020). Labour costs in the EU [online]. 31 March 2020n. I. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/portlet_file_entry/2995521/3-31032020-BP-EN.pdf/055df0e0-980d-27b9-a2a9-83b143d94d5b
- European Commission (2020). Tax policies in the European Union. 2020 survey. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/tax_policies_in_the_eu_survey_2020.pdf
- European Commission (1980). Report from the Commission to the Council on Scope for Convergence of Tax Systems in the Community. Brussels: Office for Official Publications of the European Communities.
- Economic and Social Committee (1997). Opinion of the Economic and Social Committee on 'Taxation in the European Union-Report on the development of tax systems'. *Official Journal of the European Communities C 296*, s. 37–51.
- Europa.eu (2021) Evropská unie [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_cs#tab-0-1
- European Commission (2010). Monitoring Tax Revenues and Tax Reforms in EU Member States. Brussels: European Union.
- Finanční správa (2021). Paušální daň. Finanční správa [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijimu/pausalni-dan>
- Insead. GLOBAL INNOVATION INDEX 2020 [online]. 2020 [cit. 2021-5-19]. Dostupné z: https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII_2020_KeyFind_English_web.pdf
- Knut L. Seip (2017). "Does tax reduction have an effect on gross domestic product? An empirical investigation," Working Papers 201701, Oslo Metropolitan University, Oslo Business School.
- Kowalska, Anna, Jaroslav Kovarik, Eva Hamplova & Pavel Prazak (2018). "The Selected Topics for Comparison in Visegrad Four Countries," *Economies, MDPI, Open Access Journal*, vol. 6(3), s. 1–15, September.
- Lentner, Csaba. (2017). *New Concepts in Public Finance After the 2007–2008 Crisis*. Economics & Working Capital, UK, London.
- Maaytová, Alena, František Ochrana a Jan Pavel. (2015). *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5561-8.
- Mach, Petr (2019). "On the Origin of the Laffer Curve," *ACTA VSFS, University of Finance and Administration*, vol. 13(2), s. 186–191.

- McGourty, Amy, Mariusz Maciejewski a Christina Ratciff (2020). *Digitální agenda pro Evropu*. Evropský parlament [online]. 2020 [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/64/digitalni-agenda-pro-evropu>
- Prammer, Doris. (2011) "Quality of taxation and the crisis: Tax shifts from a growth perspective," *Taxation Papers 29, Directorate General Taxation and Customs Union, European Commission*.
- Podvievko, A. (2015). Use of multiple criteria decision aid methods in case of large amounts of data, *International Journal of Business and Emerging Markets 7 (2)*, s. 155–169. <http://doi.org/10.1504/IJBEM.2015.068351>
- Pugachev, Andrey, Lyudmila Parfenova, Dmitry Vakhrushev, Andrey Volkov, and Andrey Kalsin. (2017). Minimization of the Competitive Risk of the Tax System for Improving Public Administration at National and Regional Levels. *European Research Studies Journal*.
- Péter, Gábor & Lóránt Kaczab (2019). "Laffer Curves for Hungary," *Financial and Economic Review, Magyar Nemzeti Bank (Central Bank of Hungary)*, vol. 18(4), pages 55–76.
- Říhová, Lenka a Michal Blahout. (2019) Daň z podnikání jako nástroj omezení pohybu OSVČ v oblasti stínové ekonomiky. *FÓRUM sociální politiky* [online]. 2019(1), s. 8–13 [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <https://www.vupsv.cz/casopis/forum-socialni-politiky-1-2019/>
- Singh, A.S. (2014) "Conducting Case Study Research in Non-Profit Organisations," *Qualitative Market Research: An International Journal 17*, (2014), s. 77–84.
- Schwab, Klaus. *The Global Competitiveness Report 2019* [online]. World Economic Forum, 2019 [cit. 2021-5-19]. ISBN 978-2-940631-02-5. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
- Worldbank (2021a). Time to prepare and pay taxes (hours) [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/IC.TAX.DURS>
- Worldbank (2021b). Total tax and contribution rate (% of profit) [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/IC.TAX.TOTL.CP.ZS>
- Worldbank (2021c). GDP per capita (current US\$). *WORLD BANK* [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2019&start=2014&view=chart>

Ing. Lenka Farkačová, Ph.D.

(lfarkacova@europeum.org) je nezávislou expertkou a externí výzkumnou spolupracovnicí Institutu pro evropskou politiku – EUROPEUM (Institute for European Policy, EUROPEUM), Staroměstské náměstí 4/1, 110 00 Praha 1, Česká republika. Zaměřuje se na oblast daňových systémů, trhu práce a lidského kapitálu.

Výzva k zasílání příspěvků na téma sociálně politických dopadů koronavirové krize

Časopis Fórum sociální politiky chystá své letošní 5. číslo jako tematické, věnované sociálně politickým důsledkům nynější koronavirové krize.

Ohlášení příspěvku spolu se zasláním předběžné anotace v rozsahu cca 80 slov očekáváme do 1. srpna. Termín k zaslání článků: 10. září. E-mail: redakce@vupsv.cz.

Call for the submission of contributions on the theme of the socio-political implications of the coronavirus crisis

This year's 5th issue of the Social Policy Forum journal, that will be dedicated to the theme of the socio-political implications of the current coronavirus crisis, is currently under preparation

We ask for the announcement of contributions from interested parties accompanied by a preliminary annotation of approximately 80 words by 1 August. The deadline for the submission of articles is 10 September. E-mail: redakce@vupsv.cz.